

HISTORIA I KULTURA
ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM III

GMINA POSTOMINO

Redakcja:
WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO 2004

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. 3: *Gmina Postomino* [History and Culture of the Sławno region, vol. 3: Postomino Community]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno 2004. pp. 299, fig. 59, colour tabl. 52. ISBN 83-919236-3-0. Polish text with German summaries.

This is an edition of study of aspects of history and culture of the Postomino region [Pomerania, Poland]. These papers refer to history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It hard to build a society without roots and without history. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future.

Recenzent: prof. dr hab. Józef Lindmajer

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2004
© Copyright by authors

Na okładce akwarela Günthera Machemehla *Pola w pobliżu Łącka z 1941 roku*

Publikacja dofinansowana przez Urząd Gminy w Postominie

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia*
Skład i łamanie: *Eugeniusz Strykowski*

Publikację wydano przy finansowym wsparciu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie ze środków Republiki Federalnej Niemiec

Die Publikation ist mit finanzieller Unterstützung der Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit in Warszawa aus Mitteln der Bundesrepublik Deutschland herausgegeben worden

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2
Wydawnictwo „Margraf”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 12d

ISBN 83-919236-3-0

Druk/Druck: Boxpol, 76-200 Słupsk, ul. Wiejska 24

Spis treści

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), JAN SROKA (Sławno): Małych ojczyzn czar – budowanie tożsamości kulturowej Ziemi Sławieńskiej . . .	7
ZBIGNIEW GALEK (Postomino): Dziś i jutro Ziemi Postomińskiej	15
WACŁAW FLOREK (Słupsk): Krajobraz gminy Postomino jako wynik ewolucji środowiska	21
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin): Z najdawniejszych dziejów gminy Postomino	35
MIROSLAW CIESIELSKI (Berlin), PIOTR WAWRZYNIAK (Poznań): Rozwój osadnictwa w rejonie wsi Dzierżecin, pow. sławieński, w późnym okresie przedrzymskim, w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów	75
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Dygowo): Nazwy miejscowe gminy Postomino .	91
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin): Z dziejów szkolnictwa na Ziemi Postomińskiej	119
SEBASTIAN DEREN (Sławno): Legenda Hansa Lange	135
ELŻBIETA SZALEWSKA (Słupsk): Siedziby dworskie i architektura pałaców Ziemi Postomińskiej	143
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), ZBIGNIEW CELKA (Poznań): Parki dworskie gminy Postomino	165
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin): Czar wakacji i smak codzienności – gmina Postomino w ikonografii	177
GERHARD WIETEK (Hamburg): Karl Schmidt-Rottluff in Jershöft (1920–1931)	209
ZBIGNIEW MIELCZARSKI (Sławno): Dzieje poligonu w Wicku Morskim . . .	219
ELŻBIETA RASZEJA (Poznań): Krajobraz kulturowy wsi Staniewice i Nosalin	233
RADOSŁAW BAREK (Poznań): Budownictwo ryglowe na Pomorzu – tradycja i współczesność. Realizacja projektu edukacyjnego w Łacku	251

KONSTANTY KONTOWSKI (Darłowo): Postomińskie cmentarze	259
ELŻBIETA FLOREK (Słupsk): Zagospodarowanie turystyczne gminy Postomino na tle walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kul- turowych	273
Indeks osób	287
Indeks rzeczowy i nazw geograficznych	292
Lista adresowa autorów	297

Parki dworskie gminy Postomino

ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk),
ZBIGNIEW CELKA (Poznań)

1. Wstęp

Parki są charakterystycznym elementem naszego krajobrazu. Termin „park” używany jest od pierwszej połowy XVII wieku. Obecnie po tym pojęciem rozumiemy każdy teren obsadzony niezbyt gęsto drzewami, służący celom rekreacyjnym (Latowski, Zieliński 2001). Na terenie Polski jest około 10 000 parków, z tego 75% to obiekty o powierzchni poniżej 5 ha (Drzał 1982). W przeszłości parki zakładano prawie wyłącznie w pobliżu pałaców i dworów. Dobrze zagospodarowane i utrzymane są dziś ozdobą naszego kraju. Parki w Kórniku czy Gołuchowie znane są także poza granicami Polski.

Wskutek dewastacji wielu parków współcześnie tylko część z nich może spełniać rolę kulturową (Chodnik 1965; Gut 1953; Olaczek 1978). Jednak większość parków podworskich pełni ważne funkcje biocenotyczne. Założenia parkowe, szczególnie te zaniedbane, są swoistymi wyspami leśnymi w krajobrazie rolniczym. Gromadzą się tutaj chronione, rzadkie i zagrożone wymarciem oraz interesujące gatunki roślin, a także pomnikowe okazy drzew i krzewów. Dla geobotaników parki są źródłem cennych informacji na temat synantropizacji szaty roślinnej, wędrówek roślin, roślinności potencjalnej i ochrony przyrody (Olaczek 1970; Korczyński 2001; Latowski, Zieliński 2001; Celka, Szyszka 2004).

Praca przedstawia stan zachowania parków podworskich gminy Postomino objętych ochroną zabytkową i założeń parkowych, ale również i tych, których nie ujęto w rejestrach zabytków. Parki te powstały na przełomie XIX i XX wieku i zasługują na uwagę nie

tylko ze względu na dobrze zachowaną infrastrukturę i architekturę parkową, ale również na udział interesującej dendroflory i gatunków zielnych.

2. Materiał i metody

Badania nad florą roślin naczyniowych parków podworskich prowadzono w latach 2002–2004. Poza szczegółowymi spisami florystycznymi mierzono również obwody okazałych drzew na wysokości 130 cm od ich podstawy (tzw. pierśnica). Nazewnictwo roślin naczyniowych podano za opracowaniem Mirek et al. (2002). Nomenklatura odmian i form botanicznych oraz mieszańców jest zgodna z dziełem Senety i Dolatowskiego (2000).

W charakterystyce parków za nazwą polską i niemiecką miejscowości podano także numer ewidencyjny i datę wpisu do rejestru zabytków według Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie (Świnicka, Świnicki 1975). Brak numeru oznacza, że obiekt nie znajduje się w rejestrze zabytków.

2.1. Pieszcz A (*Peest*) - A 536, 30 XII 1965

Park tworzą dwa tereny zieleni wysokiej podzielone pasem pól uprawnych – Pieszcz A (o powierzchni 1,4 ha) i Pieszcz B (o powierzchni 4,27 ha). Początki parku A sięgają 1782 roku. Założony został przez Magdalenę Reginę von Krockow (Brodach 1989a; Hinz 1992). Od 1885 roku majątek przejął prawny spadkobierca Pieszcz – Ernst Heinrich von Below, którego nagrobek zachował się w parku B. W 1905 roku rozbudował on dwór i postawił oranżerię (Tabl. I: A). Po II wojnie światowej do 1950 roku w pałacu stacjonował oddział Armii Radzieckiej. Zarówno park, jak i dwór uległy zniszczeniu. Pomieszczenia pałacu przerobiono na magazyny zbożowe, popadał on w ruinę i w połowie lat 80. XX wieku został wyburzony.

Dobra Pieszcz B pozostały w rękach Belowów do 1847 roku, kiedy to majątek kupił Johann Ferdinand Zarnke. Od 1918 roku do końca wojny Pieszczem B zarządzał Joachim Deicke (Ellwart 2003; Faryna-Paszkiwicz et al. 2003).

W parku A rosną wyłącznie drzewa rodzime. Trzon drzewostanu stanowią jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior* i wiązy polne *Ulmus*

minor. Te ostatnie częściowo zaatakowane są grafiozą. Park jest zniszczony, bez czytelnego układu ścieżek, podrost stanowi gęszcz samosiewu wiązowego i wierzbowego. W parku B oprócz dominantów: dębów szypułkowych *Quercus robur* i wiązów pospolitych *Ulmus minor* spotyka się ciekawe gatunki: dębów szypułkowych w odmianie stożkowej *Quercus robur* var. *fastigiata*, świerka kłującego *Picea pungens*, jodły jednobarwnej *Abies concolor* i klonu srebrzystego *Acer saccharinum*. Na ochronę prawną zasługuje szpaler dziesięciu dębów szypułkowych o obwodach od 395 do 590 centymetrów (Tabl. I: B). Nad rzeką Moszczeniczką, która przepływa przez park, rośnie masowo czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*. Występuje on częściowo w południowej Polsce, a na Pomorzu jest gatunkiem rzadkim, znajdującym się na „Czerwonej Liście” (Żukowski, Jackowiak 1995). W najbliższej okolicy notowano go na terenie ogrodu botanicznego w Sławnie (Sobisz, Morka, Celka 2003) oraz w parku w Wykrotach.

2.2. Pałowo (*Alt Paalow*)

Na początku XIX wieku dobra pałowskie zostały sprzedane państwu pruskiemu, które Pałowo połączyło z Pałówkiem. Na przełomie wieków (1898–1905) władze pruskie zlikwidowały majątek Pałowo (Maass 1989). Ernst von Below na początku XX wieku zbudował dwór, który współcześnie tylko w części jest zamieszkały (Tabl. II: A). Wokół dworu na powierzchni 3,2 ha powstał park. Prowadziła do niego aleja klonowo-kasztanowcowa. Przy słupie wjazdowym rośnie pomnikowa lipa drobnolistna *Tilia cordata* o obwodzie 360 centymetrów. Park od strony wsi ogranicza szpaler grabowy, a od strony pól szpaler bukowy. Zachował się także układ ścieżek parkowych i oczko wodne z interesującą olszą czarną *Alnus glutinosa* nad jego brzegiem. Drzewostan stanowią buki zwyczajne *Fagus sylvatica*, graby pospolite *Carpinus betulus*, lipy drobnolistne *Tilia cordata*, olsze czarne *Alnus glutinosa* i daglezie zielone *Pseudotsuga menziesii*.

2.3. Pieńkowo (*Penmekow*) – A 245, 14 IV 1987

Pieńkowo stanowiło własność rodu von Below do końca 1945 roku (Brodach 1989b). Nad Jeziorem Pieńkowskim (dziś w tym miejscu znajduje się park) istniał majątek *Seehof* (Stawiska), którego właścicielką była Sybille Schach von Wittenau (Świetlicka,

Wisławska 1998). Pałac zbudowany został w latach 1905–1906 (Tabl. II: B). Park o powierzchni 7,39 ha powstał prawdopodobnie w tym samym czasie (Opęchowski, Stanecka 2002). Pierwotnie miał kształt regularnego prostokąta, opierającego się w części NE o malownicze jezioro i dwa oczka zamienione później w stawy. Drzewostan stanowią buki zwyczajne *Fagus sylvatica*, klony pospolite *Acer platanoides*, dęby szypułkowe *Quercus robur* i jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior* (wśród nich trzy pomnikowe o obwodach: 330, 360 i 460 cm). Do dworu prowadzi aleja 26 dębów szypułkowych *Quercus robur*, na 12 z nich pną się kwitnące bluszcz *Hedera helix*. Nielicznie występują klony jawory *Acer pseudoplatanus*, robinie akacjowe *Robinia pseudoacacia*, olsze czarne *Alnus glutinosa*, wierzby białe *Salix alba* i świerki pospolite *Picea abies*. W sąsiedztwie pałacu rosną drzewa o cechach pomnikowych: platan klonolistny *Platanus × hispanica* (obwód 510 cm), dąb szypułkowy odmiana stożkowa *Quercus robur* var. *fastigiata* (450 cm) i buk zwyczajny odmiana purpurowa *Fagus sylvatica* var. *purpurea* (340 cm). Polanę parkową otacza szpaler 36 cisów pospolitych *Taxus baccata*. Na brzegu ciek dopływającego do Jeziora Pieńkowskiego zanotowano liczne stanowisko bezzieleniowego, pasożytniczego gatunku – łuskiewnika różowego *Lathraea squamaria* (Tabl. III: A).

2.4. Postomino (*Pustamin*)

Park o powierzchni 3,9 ha powstał w drugiej połowie XIX wieku. W 1854 roku majątek odziedziczył Martin von Denzin (Neuschäffer 1994). Założył ogrody wokół parterowego pałacu (zbudowanego przez Martina von Derenthal), do których wprowadzano nowe gatunki. Czasy świetności parku przypadają na okres, kiedy dobrami opiekował się syn Fritz von Denzin. Wraz z żoną Gabriellą von Below adoptowali siostrzenicę Erikę von Below, która do 1945 roku pozostała właścicielką dóbr postomińskich (Seebeck 1989).

Dawny pierwotny układ parku uległ zatarciu. Dziś zachowały się jedynie zarysy dwóch alei. Jedna z nich – bukowa, reprezentacyjna, prowadziła do pałacu, druga – wysadzana lipami, przecinała park ukośnie (Kownas, Sienicka 1965). Główny udział w tworzeniu drzewostanu mają: buki zwyczajne *Fagus sylvatica*, lipy drobnolistne *Tilia cordata* i jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*. Uzupełnieniem składu gatunkowego są: dęby szypułkowe *Quercus robur* i bezszy-

pułkowe *Q. petraea*, topole kanadyjskie *Populus × canadensis*, jodły pospolite *Abies alba* i dęby błotne *Quercus palustris*. W parku występują drzewa obcego pochodzenia: platan klonolistny *Platanus × hispanica*, sosna Banksa *Pinus banksiana*, choina kanadyjska *Tsuga canadensis* i buk zwyczajny odmiana purpurowa *Fagus sylvatica* var. *purpurea*. Park jest zaniedbany, systematycznie dewastowany (wycinanie drzew, wypalanie pni, wysypywanie śmieci, składowanie maszyn rolniczych przez Państwowy Ośrodek Hodowli Zarodowej). W 1975 roku sukcesywnie okradany z wyposażenia pałac został rozebrany. Dziś jeszcze widać pozostałości po dawnej świetności dworu (ozdobne fragmenty ogrodzenia i dawnej lodowni, alejka do stawu). W części NW do parku przylega osiedle mieszkaniowe i sądzić należy, że będzie on wykorzystany przez mieszkańców jako teren rekreacyjny. Do pomników przyrody zaliczono: dwa dęby szypułkowe *Quercus robur* (obwody 430, 450 cm) i lipę szerokolistną *Tilia platyphyllos* (460 cm). Przy drodze wyjazdowej z parku do Wykrot rośnie lipa drobnolistna *Tilia cordata* o obwodzie 630 centymetrów.

2.5. Wykroty (*Grünhof*)

Do 1784 roku folwark Wykroty obok Kłośnika (*Niederwald*) był siedzibą majątku szlacheckiego w Postominie. Ostatnim zarządzającym (do końca II wojny światowej) był Karl Hermann (Seebeck 1989). Park (Tabl. III: B) o powierzchni 2,4 ha położony jest na zboczach doliny o wysokości od 4–9 metrów. Dnem doliny płynie bezimienny ciek, który stanowi dopływ rzeki Pijawicy. Park zasługuje na szczególną uwagę ze względu na obecność licznych pomników przyrody, m.in. dębów szypułkowych *Quercus robur* o obwodach 320–410 cm (Tabl. IV: A). Na wierzchołku zboczy rośnie rzadki czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* (Tabl. IV: B) oraz tobołki przerosłe *Thlaspi perfoliatum* (Sobisz 2002). Tobołki przerosłe występują częściej w południowej części kraju, na Pobrzeżu Koszalińskim nie podawano dotąd ich stanowisk (Zajac, Zajac 2001).

2.6. Złakowo (*Schlackow*) - A366, 8 VII 1998

Wieś od połowy XVII wieku była lennem rodu von Puttkamer. W 1910 roku Georg von Puttkamer sprzedał majątek hrabiemu Wilhelmowi von Zitzewitz (Theis 1989). Hrabia uporządkował

teren wokół dworu, wykorzystując pozostałości dawnej enklawy leśnej (świadczą o tym stare rodzime drzewa ogromnych rozmiarów, głównie dęby liczące kilkaset lat – dziś proponowane pomniki przyrody). W 1916 roku majątek odziedziczył jego syn Georg, który sprzedał dobra żłakowskie Pomorskiemu Związkiowi Wiejskiemu w Darłowie (*Rügenwalde*) w 1937 roku. Do końca 1945 roku wieś była administrowana przez Związek (Neuschäffer 1994).

Park o powierzchni 7,39 ha ma kształt prostokąta, od N i E przylegają do niego pola uprawne i pastwiska, od S i W ograniczają go droga wiejska i zabudowania gospodarcze. Przez park przebiega bezimienny ciek z trzema zarastającymi stawami. Nie zachował się układ alei, została jedynie ta, przez którą przepędzano bydło (z gospodarstwa hodowli zarodowej) na pastwiska i łąki na Żłakowskich Błotach. Plac po zburzonym pałacu w połowie lat 50. ubiegłego wieku porasta samosiew bukowy. Pozostały również fragmenty po żywopłocie cisowym, ograniczającym część cmentarza rodowego. Największy udział w drzewostanie parku mają: dęby szypułkowe *Quercus robur*, wiązy polne *Ulmus minor*, olsze czarne *Alnus glutinosa*, jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior* i lipy drobnolistne *Tilia cordata*. Ponadto spotyka się: buki zwyczajne *Fagus sylvatica*, platany klonolistne *Platanus × hispanica*, jodły pospolite *Abies alba*, jednobarwne kasztanowce pospolite *Aesculus hippocastanum* oraz świerki pospolite *Picea abies*. Nieopodal ruin dworu zanotowano bogate stanowisko (102 okazy na powierzchni 10 m²) kruszczyka błotnego *Epipactis palustris* objętego ochroną prawną (Rozporządzenie 2001) i zagrożonego wymarciem na Pomorzu (Żukowski, Jackowiak 1995).

2.7. Marszewo (*Marsow*)

Marszewo wraz z Wickiem (*Vietzig*), Górskiem (*Görshagen*) i Królewem (*Krolow*) stanowiło część dóbr żłakowskich. W 1910 roku Wilhelm von Zitzewitz kupił majątek od Puttkamerów (Steckmann 1989). W 1916 roku majątek odziedziczył jego syn Georg, który w 1937 roku Marszewo i Górsko sprzedał Pomorskiemu Związkiowi Wiejskiemu (Michaelis 1989).

Park o powierzchni 2 ha położony jest nad bezimiennym ciekiem, który płynie dnem jaru o zboczach wysokich na 3 do 8 m. Bezpośrednio przy budynku dworu znajdują się pozostałości po sa-

TABLICA I

A. Dwór w Pieszczu. Fot. Z. Sobisz

B. Dąb szypułkowy *Quercus robur* o obwodzie 590 cm w parku w Pieszczu. Fot. Z. Sobisz

TABLICA II

A. Dwór w Pałowie. Fot. Z. Sobisz

B. Dwór w Pieńkowie. Fot. Z. Sobisz

TABLICA III

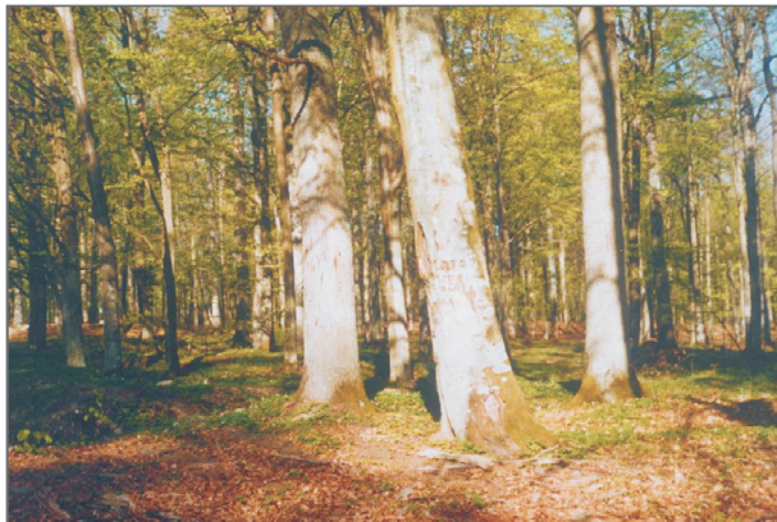

A. Łuskiewnik różowy *Lathraea squamaria* w parku w Pieńkowie.
Fot. Z. Sobisz

B. Park w Wykrotach. Fot. Z. Sobisz

TABLICA IV

A. Pomnikowe dęby w parku w Wykrotach. Fot. Z. Sobisz

B. Czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* w parku w Wykrotach.
Fot. Z. Sobisz

dzie. W części zachodniej przebiega aleja grabowa (92 drzewa) oddzielająca park od pól uprawnych. Interesującą część założenia stanowią dwa stawy usytuowane w kaskadzie. W drzewostanie dominują buki zwyczajne *Fagus sylvatica* i graby pospolite *Carpinus betulus*. Na południowym zboczu jaru rośnie rzadka w regionie kokorycz wątła *Corydalis intermedia* (Żukowski, Jackowiak 1995).

2.8. Jezierzany (*Neuenhagen, Amt*)

Majątek położony na południowym brzegu jeziora Wicko był własnością rodziny von Pagel. Po I wojnie światowej dzierżawcą był Fritz Taucher, a ostatnim, do końca 1945 roku, niejaki Schmiender (Wetzel 1989). Dwór zbudowano w 1891 roku. W 1920 roku dobudowano wschodnie jego skrzydło.

Park o powierzchni 2,4 ha nie zachował swojego pierwotnego kształtu. Po 1921 roku dosypano 40 cm piasku i torfu, ponieważ po zaprzestaniu eksploatacji złóż torfowych w okolicy wsi podniósł się poziom wód gruntowych [inf. ustna obecnego właściciela]. Dwór pełni dziś funkcję obiektu wypoczynkowego – w parku wybudowano boisko, część drzew i krzewów wycięto. Przy ogrodzeniu graniczącym z drogą Sławno–Jarosławiec rośnie szpaler wierzbowy. W drzewostanie parkowym dominują graby pospolite *Carpinus betulus*, dęby szypułkowe *Quercus robur* oraz krzewy: forsycje zwisłe *Forsythia suspensa* i tawuły wierzbolistne *Spiraea salicifolia*. Na dziedzińcu dworu do okazałych drzew należy jesion wyniosły odmiana zwisająca *Fraxinus excelsior* var. *pendula*.

3. Zakończenie

W ramach niniejszej pracy badaniami objęto osiem parków gminy Postomino. Na ich terenie zaobserwowano wiele cennych gatunków i odmian drzew i krzewów. Na uwagę zasługują pozostałości alei, żywopłotów i skupień drzew. Wiele okazów posiada pomnikowe rozmiary, a największe z nich osiągają nawet ponad 6 m w obwodzie. Z gatunków podlegających prawnej ochronie na szczególną uwagę zasługuje liczna populacja storczyka – kruszczyka błotnego *Epipactis palustris* w parku w Złakowie. Z gatunków rzadkich godne odnotowania są: czosnek niedźwiedzi *Allium ursi*-

num w parkach w Pieszczu i Wykrotach oraz kokorycz wątła *Corydalis intermedia* w Marszewie. Parki podworskie gminy Postomino mimo dewastacji są nadal cennymi obiektami spełniającymi w regionie ważne funkcje kulturowe i przyrodnicze.

Bibliografia

- BRODACH M. 1989a. Peest, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1073–1080.
- BRODACH M. 1989b. Pennekow, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1080–1083.
- CELKA Z., SZYSZKA A. 2004. Walory przyrodnicze parku przypałacowego w Rydzynie (pow. leszczyński), *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* **60**(2): 69–73.
- CHODNIK T. 1965. Parki i zieleńce wiejskie ozdoba naszych wsi, *Przyroda Polska* **9**(11): 67.
- DRZAŁ M. 1982. O polskich parkach, *Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej* **10**: 143–200.
- ELLWART J. 2003. *Pomorze Środkowe*, Gdynia: Wydawnictwo Region.
- FARYNA-PASZKIEWICZ H., OMILANOWSKA M., PASIECZNY R. 2003. *Atlas zabytków architektury w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- GUT S. 1953. Znaczenie parków podworskich dla osiedli wiejskich, *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* **9**(1): 14–20.
- HINZ J. 1992. *Pommern-Wegweiser durch ein unvergessenes Land*, Würzburg: Kraft Verlag.
- KORCZYŃSKI M. 2001. Parki wiejskie na Pałukach, [w:] *Przyroda, krajobraz, kultura Pałuk*, E. Krasicka-Korczyńska (red.). Barcino: Stowarzyszenie Ekologiczne w Barcinie, 126–132.
- KOWNAS S., SIENICKA A. 1965. Parki, zabytkowe drzewa i rezerwaty województwa koszalińskiego, *Societas Scientiarum Stetinensis* **27**: 3–180.
- LATOWSKI K., ZIELIŃSKI J. 2001. Parki wiejskie – wybrane zagadnienia geobotaniczne i kulturowe, [w:] *Szata roślinna Wielkopolski i Pojezierza Południowopomorskiego. Przewodnik sesji terenowych 52. Zjazdu PTB, 24–28 września 2001*, M. Wojterska (red.). Poznań: Bogucki. Wydawnictwo Naukowe, 291–304.
- MAASS M. 1989. Alt Paalow, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 819–821.
- MICHAELIS E. 1989. Görshagen, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 906–907.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A., ZAJĄC M. 2002. Flowering Plants and Pteridophytes of Poland. A checklist, *Biodiversity of Poland* **1**: 1–442.

- NEUSCHÄFFER H. 1994. *Schlösser und Herrenhäuser in Hinterpommern*, Leer: Kommissionverlag Gerhard Rautenberg.
- OLACZEK R. 1970. Aktualne zagadnienia ochrony i zagospodarowania parków wiejskich, *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* **26**(1): 10–25.
- OLACZEK R. 1978. Funkcje parków wiejskich, [w:] *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego*, W. Michajłow, K. Zabierowski (red.). Warszawa–Kraków: PWN.
- OPECHOWSKI M., STANECKA E. 2002. Zabytkowe ogrody i parki, [w:] *Przyroda Pomorza Zachodniego*, M. Kaczanowska (red.). Szczecin: Oficyna in Plus.
- ROZPORZĄDZENIE 2001. Rozporządzenie Ministra Środowiska 1167 z dnia 11 września 2001 w sprawie określenia listy gatunków roślin rodzimych dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów właściwych dla tych gatunków i odstępstw od tych zakazów, *Dziennik Ustaw RP* **106**: 7817–7827.
- SEEBECK K. 1989. Pustamin, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1093–1099.
- SENETA W., DOLATOWSKI J. 2000. *Dendrologia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SOBISZ Z. 2002. *Operat florystyczny gminy Postomino*, Słupsk [maszynopis].
- SOBISZ Z., MORKA D., CELKA Z. 2003. Materiały do flory Ogrodu Botanicznego w Sławnie, [w:] *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. 2, W. Rączkowski, J. Sroka (red.). Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, 117–128.
- STECKMANN J. 1989. Marsow, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1007–1009.
- ŚWIETLICKA A., WISŁAWSKA E. 1998. *Słownik historyczny miast i wsi województwa ślupskiego*, Słupsk: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- ŚWINICKA H., ŚWINICKI A. 1975. *Pieńkowo, Pieszcz A, Pieszcz B, Postomino, Złakowo. Słupsk: Ewidencja parków i ogrodów na terenie województwa koszalińskiego*, Słupsk: Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków [maszynopis].
- THEIS G. 1989. Schlackow, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1152–1155.
- WETZEL L. 1989. Neuenhagen, Amt, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, t. 2, M. Vollack (red.). Husum: Die Städte u. Landgemeinden von Manfred Vollack, 1037–1038.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001. *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*, Kraków: Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce, [w:] *Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski*, W. Żukowski, B. Jackowiak (red.). Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu 3, Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 9–92.

Schlossparkanlagen in der Gemeinde Postomino

Zusammenfassung

Das Referat behandelt nicht nur den Zustand der erhaltengebliebenen Parkanlagen, die unter Naturschutz stehen, sondern auch die Anlagen, die zerstört oder vergessen und noch nicht in die Register eingetragen sind.

Die Anlagen entstanden Ende des 19. Jh. und Anfang des 20. Jh. Aufgrund ihrer gut erhaltenen Infrastruktur, Parkarchitektur, ihrer interessanten Dendroflora und weniger bekannten Pflanzenarten, möchten die Autoren auch über diese nicht gepflegten Parks sprechen.

Den Park in Peest bilden 2 Flächen mit Hochgewächsen, die durch Ackerland voneinander getrennt sind, Peest A und B. Magdalena Regina von Krockow hat ihn 1782 angelegt. Das Schloss wurde erst 1884 im Stil der Romantik von Max Deicke erbaut. Ab 1885 übernahm der rechtmässige Besitzer von Peest Ernst Heinrich von Below das Gut. Sein Grabstein steht heute noch im Park B. 1905 erweiterte er den Besitz und begann den Bau des Herrenhauses in Paalow.

Pennekow war das Eigentum der Familie von Below bis 1945. Am Pennekower See lag das Gut Seehof, Besitzerin Sybille Schach von Wittenau. Das Herrenhaus wurde 1905–1906 errichtet. Der rechteckig angelegte Park reicht bis bis zum malerischen See.

Martin von Denzin, der 1854 das Gut Pustamin erbte, legte um das Herrenhaus herum (Architekt Martin von Derenthal) einen Garten mit noch hier unbekanntem Pflanzenarten an. Die Glanzzeit des Objektes fällt in die Zeit, in der Erik von Below und seine Frau Gabriele das Gut leiteten. Sie adoptierten ihre Nichte Erika von Below, die bis 1945 Besitzerin der Güter Pustamin und Grünhof war. Grünhof besaß einen wunderbaren alten Eichenbestand.

Das Dorf Schlackow war seit der Hälfte des 17. Jh. Lehen der Familie von Puttkamer. 1910 verkaufte Georg von Puttkamer das Gut an Graf Wilhelm von Zitzewitz zusammen mit den Vorwerken Krolow und Marsow. Der Graf legte viel Wert auf die Umgebung des Gutes. Er achtete vor allem auf den Erhalt der alten Eichen mit enormem Umfang. Man möchte die einige hundert Jahre alten Eichen unter Naturschutz stellen. Aber. .! 1926 erbte Sohn Georg das Gut Schlackow, der es aber 1937 dem Pommerschen Landverein in Rügenwalde verkaufte.

In den Parkanlagen wuchsen seltene, unter Naturschutz stehende Pflanzen, Gefäßpflanzen. Vereinzelt findet man sie heute noch. In Schlackow wächst das Sumpfknapenkraut (*Epipactis palustris*), in Pennekow – der rosa Schuppenwurz (*Lathraea squamaria*), in Marsow – der zarte Lerchensporn

(*Corydalis intermedia*). Den sehr seltenen Bälauch gibt es noch in Peest und Grünhof. Zu finden sind Stiel-Sommereichen (*Querus robur*) mit einem Umfang von 320–420 cm, auch kleinblättrige Linden (*Tilia cordata*) mit 390 cm Umfang, Paalow. Zu den besonders wertvollen Naturdenkmalern, die unter Naturschutz stehen müssten, gehören die Hainbuchenallee (92 Bäume) im Marsower Park und das Spalier von 10 Eichen (590 cm Umfang) in Peest.